

1) Testová část (8 otázek po 3 bodech)

Ukázka testové části zkoušky (u označených úloh je nutné mít výpočet nebo obrázek (zde č. 1, 2 a 6)):

1) Definiční obor funkce $y = \sqrt{x^2 - 2x} + \arcsin x$ je: a) , b) , c) , d) .

2) Funkce $y = x^3 + 1$ je:

- a) lichá a v bodě $x = 1$ rostoucí
- b) klesající a v bodě $x = 1$ konkávní
- c) rostoucí a v bodě $x = 1$ konvexní
- d) sudá a v bodě $x = 1$ klesající

3) Součin **A.B**, kde matice

$A = \begin{bmatrix} 2 & 2 & 5 \\ -1 & -4 & 2 \end{bmatrix}$ a matice $B = \begin{bmatrix} -1 & 2 \\ 0 & 2 \\ 3 & 1 \end{bmatrix}$ je: a) , b) , c) , d) .

4) Soustava odpovídající rozšířené matici $\begin{bmatrix} 1 & 2 & 1 & 0 \\ 0 & 4 & -1 & 5 \\ 0 & 0 & 2 & 1 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$ má:

- a) právě 1 řešení,
- b) nemá řešení,
- c) má nekonečně mnoho řešení závislých na 1 parametru,
- d) má nekonečně mnoho řešení závislých na 2 parametrech.

5) Funkce $y = \sqrt{\ln(2x+1)}$ má derivaci: a) , b) , c) , d) .

6) Funkce s první derivací tvaru $y' = \frac{4x - x^2}{(x-2)^2}$ v bodě $x = 1$:

- a) roste, b) klesá, c) má zde lokální minimum, d) má zde lokální maximum.

7) Integrál $\int \frac{3dx}{\sqrt{x^2 + 4x + 5}}$ je roven: a) , b) , c) , d) .

8) $\int \frac{\sin x}{1 + \cos^2 x} dx$ je vhodné řešit:

- a) metodou per partes, b) substitucí, c) úpravou a pak vzorcem, d) přímo základním vzorcem

2) Teoretická část (12 otázek po 2 bodech)

Ukázka několika otázek z teoretické části zkoušky z matematiky:

- Uveďte příklad dvou vektorů dimenze 3, které jsou lineárně závislé:
- Uveďte příklad funkce, která je ve svém definičním oboru ryze monotónní a nakreslete její graf:
- Uveďte funkci inverzní k funkci $y = \operatorname{tg} x$, uveďte její obory $D(f)$, $H(f)$ a načrtněte její graf:
- Nechť f je funkce spojitá v bodě $x_0 = -2$ a platí v tomto bodě $f'(-2) = 4$. Jakou vlastnost má potom funkce $f(x)$ v bodě $x_0 = -2$?
- Napište tvar Lagrangeova koeficientu $l_1(x)$ pro funkci danou tabulkou

x_i	1	2	3
$f(x_i)$	-1	1	3

3) Praktická část (4 příklady po 8 bodech)

Ukázka praktické části zkoušky z matematiky:

- 1) Soustava lineárních rovnic:

$$x + 2y + 3z + 4u = -2$$

$$2x + 3y + 4z + u = 2$$

Př.: Řešte soustavu

$$3x + 4y + z + 2u = -2$$

$$4x + y + 2z + 3u = 2$$

- 2) Výpočet neurčitého nebo určitého integrálu substitucí nebo metodou per partes.

Výpočet objemu a plochy pomocí určitého integrálu.

Př.: Určete obsah obrazce ohraničeného křivkami $y = -x^2 + 2$, $y = x$.

- 3) Vyšetření monotónnosti, lokálních extrémů a konventy racionální lomené funkce nebo průběh polynomu.

Př.: Vyšetřete monotónnost a extrémy (případně konvexitu a inflexní body) funkce $y = \frac{x^2 - 7x + 6}{x - 10}$.

- 4) Aproximace funkce (2 metody).

a) **Př.:** Napište Lagrangeův polynom pro funkci danou tabulkou

x_i	-1	1	3
$f(x_i)$	2	0	4

b) **Př.:** Vyrovnajte soubor přímkou metodou nejmenších čtverců a načrtněte graf

x_i	-2	-1	0	1	2	3
y_i	3	1	1	1	-1	-3

Několik vyřešených úloh k praktické části zkoušky

- 1) a) Soustava s jedním řešením (první dva příklady jsou jednoduché, spíš k testu T2, až ten třetí a čtvrtý odpovídá zkouškovému příkladu)

$$\begin{aligned} \text{Řešte soustavu: } & x_1 + x_2 + 2x_3 = 0 \\ & 2x_1 + 4x_2 + 7x_3 = 8 \\ & 3x_1 + 5x_2 + 10x_3 = 10 \end{aligned}$$

$$\left(\begin{array}{ccc|c} \boxed{1} & 1 & 2 & 0 \\ 2 & 4 & 7 & 8 \\ 3 & 5 & 10 & 10 \end{array} \right) \begin{array}{l} \leftarrow -2 \\ \leftarrow + \\ \leftarrow + \end{array} \sim \left(\begin{array}{ccc|c} 1 & 1 & 2 & 0 \\ 0 & \boxed{2} & 3 & 8 \\ 0 & 2 & 4 & 10 \end{array} \right) \begin{array}{l} \leftarrow -1 \\ \leftarrow + \end{array} \sim \left(\begin{array}{ccc|c} 1 & 1 & 2 & 0 \\ 0 & 2 & 3 & 8 \\ 0 & 0 & 1 & 2 \end{array} \right)$$

Hodnost matice soustavy (ozn. A)
a rozšířené matice (ozn. A_r):

$$h(A) = h(A_r) = 3$$

počet neznámých: $n = 3$

\Rightarrow 1 řešení

Řešíme odspodu, z výsledné matice:

$$\boxed{x_3 = 2}$$

$$2x_2 + 3 \cdot 2 = 8 \Rightarrow \boxed{x_2 = 1}$$

$$x_1 + 1 + 2 \cdot 2 = 0 \Rightarrow \boxed{x_1 = -5}$$

- b) Soustava s nekonečně mnoha řešeními

$$x + 2y + 3z = 0$$

$$x + y - 2z = 0$$

$$2x + 3y + z = 0$$

$$\begin{aligned} & \left(\begin{array}{ccc|c} 1 & 2 & 3 & 0 \\ 1 & 1 & -2 & 0 \\ 2 & 3 & 1 & 0 \end{array} \right) \approx \left(\begin{array}{ccc|c} 1 & 2 & 3 & 0 \\ 0 & -1 & -5 & 0 \\ 2 & 3 & 1 & 0 \end{array} \right) \begin{array}{l} 0/(-1) \\ \end{array} \\ & \approx \left(\begin{array}{ccc|c} 1 & 2 & 3 & 0 \\ 0 & -1 & -5 & 0 \\ 0 & -1 & -4 & 0 \end{array} \right) \approx \left(\begin{array}{ccc|c} 1 & 2 & 3 & 0 \\ 0 & -1 & -5 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \end{array} \right) \begin{array}{l} 0/(-2) \\ \end{array} \\ & \approx \left(\begin{array}{ccc|c} 1 & 2 & 3 & 0 \\ 0 & -1 & -5 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \end{array} \right) \end{aligned}$$

$h = 2, \quad h' = 2, \quad n = 3, \quad h < n$ nekoneč. mnoho řešení

$$\begin{aligned} \underline{z = t} \quad & -y - 5z = 0 & x + 2y + 3z = 0 \\ & y = -5z & x - 10t + 3t = 0 \\ & \underline{y = -5t} & \underline{x = 7t} & t \in \mathbb{R} \end{aligned}$$

- c) Gaussovou eliminační metodou řešte soustavu rovnic a proveďte diskusi počtu řešení:

$$\begin{aligned} x_1 + 2x_2 - 5x_3 + x_4 &= -2 \\ 3x_1 + x_2 - 4x_3 + 6x_4 &= -2 \\ -x_1 + 2x_2 - x_3 + x_4 &= 6 \\ x_2 + 3x_3 - 4x_4 &= 1 \end{aligned}$$

Řešení: Napíšeme rozšířenou matici soustavy, tj. matici tvořenou koeficienty u neznámých, ke kterým přidáme sloupec pravých stran:

$$\mathbf{A}_R = \left(\begin{array}{cccc|c} 1 & 2 & -5 & 1 & -2 \\ 3 & 1 & -4 & 6 & -2 \\ -1 & 2 & -1 & 1 & 6 \\ 0 & 1 & 3 & -4 & 1 \end{array} \right)$$

Tuto matici převedeme ekvivalentními úpravami na stupňový tvar.

V prvním sloupci budou pod prvkem $a_{11}=1$ nulové prvky, když ke druhému řádku přičteme (-3) násobek prvního řádku a ke třetímu řádku přičteme první řádek:

$$\left(\begin{array}{cccc|c} 1 & 2 & -5 & 1 & -2 \\ 3 & 1 & -4 & 6 & -2 \\ -1 & 2 & -1 & 1 & 6 \\ 0 & 1 & 3 & -4 & 1 \end{array} \right) \cdot (-3) / .1 \quad \downarrow \quad \sim \quad \left(\begin{array}{cccc|c} 1 & 2 & -5 & 1 & -2 \\ 0 & -5 & 11 & 3 & 4 \\ 0 & 4 & -6 & 2 & 4 \\ 0 & 1 & 3 & -4 & 1 \end{array} \right) \sim \quad \updownarrow$$

Vyměníme druhý řádek s posledním a vynulujeme 2. sloupec pod diagonálou:

$$\sim \left(\begin{array}{cccc|c} 1 & 2 & -5 & 1 & -2 \\ 0 & 1 & 3 & -4 & 1 \\ 0 & 4 & -6 & 2 & 4 \\ 0 & -5 & 11 & 3 & 4 \end{array} \right) \cdot (-4) / .5 \quad \downarrow \quad \sim \quad \left(\begin{array}{cccc|c} 1 & 2 & -5 & 1 & -2 \\ 0 & 1 & 3 & -4 & 1 \\ 0 & 0 & -18 & 18 & 0 \\ 0 & 0 & 26 & -17 & 9 \end{array} \right) : (-18) \sim$$

Zbývá upravit poslední řádek. Třetí řádek vydělíme číslem (-18) a v dalším kroku vynulujeme prvek 26. (kdybychom chtěli získat v posledním řádku místo čísla 26 nulu přímo, museli bychom násobit 3. řádek číslem 26, čtvrtý číslem 18 a sečíst je)

$$\sim \left(\begin{array}{cccc|c} 1 & 2 & -5 & 1 & -2 \\ 0 & 1 & 3 & -4 & 1 \\ 0 & 0 & 1 & -1 & 0 \\ 0 & 0 & 26 & -17 & 9 \end{array} \right) \cdot (-26) \quad \downarrow \quad \sim \quad \left(\begin{array}{cccc|c} 1 & 2 & -5 & 1 & -2 \\ 0 & 1 & 3 & -4 & 1 \\ 0 & 0 & 1 & -1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 9 & 9 \end{array} \right)$$

Nyní máme stupňovou matici, můžeme tedy provést rozbor řešení.

Protože $h(\mathbf{A}) = 4$, $h(\mathbf{A}_R) = 4$, má soustava podle Frobeniovy věty řešení.

A protože počet neznámých $n = 4$, soustava má řešení právě jedno.

Při dalším výpočtu budeme postupovat od poslední neznámé. Víme, že stupňové matici máme přiřadit soustavu ekvivalentní s původní. Jednoduše řečeno: řádky matice zapíšeme opět jako rovnice. Postupujeme od poslední rovnice směrem k první a z každé rovnice vypočítáme jednu neznámou.

Poslední rovnice (z posledního řádku): $9x_4 = 9 \Rightarrow x_4 = 1$.

Předposlední rovnice: $x_3 - x_4 = 0$. Hodnotu x_4 známe, po dosazení dostaneme x_3 .

$$x_3 - 1 = 0$$

$$x_3 = 1$$

Napíšeme další rovnici, dosadíme už vypočítané neznámé a dostaneme x_2 :

$$x_2 + 3x_3 - 4x_4 = 1$$

$$x_2 + 3 - 4 = 1$$

$$x_2 = 2$$

Z první rovnice dopočítáme x_1 : $x_1 + 2x_2 - 5x_3 + x_4 = -2$

$$x_1 + 2 \cdot 2 - 5 + 1 = -2$$

$$x_1 = -2.$$

Vektor řešení $\vec{x} = (-2, 2, 1, 1)$.

d) Gaussovou eliminační metodou řešte soustavu rovnic a proveďte diskuzi počtu řešení:

$$2x_1 - 4x_2 + 5x_3 + 4x_4 = 0$$

$$x_1 - 2x_2 + 2x_3 + x_4 = 0$$

$$2x_1 - 2x_2 + 6x_3 + x_4 = 0$$

$$3x_1 - 12x_2 + 6x_4 = 0$$

Řešení: Protože jde o soustavu homogenní, alespoň jedno řešení jistě existuje. Pokud je právě jedno, je nulové. Při výpočtu postupujeme stejně jako u soustav nehomogenních.

Napišeme rozšířenou matici soustavy, hned při vypisování vyměníme první a druhý řádek. Potom budeme převádět na matici stupňovou.

$$\left(\begin{array}{cccc|c} 1 & -2 & 2 & 1 & 0 \\ 2 & -4 & 5 & 4 & 0 \\ 2 & -2 & 6 & 1 & 0 \\ 3 & -12 & 0 & 6 & 0 \end{array} \right) \begin{array}{l} \cdot (-2) / \cdot (-3) \\ \downarrow \\ \downarrow \\ \downarrow \end{array} \sim \left(\begin{array}{cccc|c} 1 & -2 & 2 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 2 & 0 \\ 0 & 2 & 2 & -1 & 0 \\ 0 & -6 & -6 & 3 & 0 \end{array} \right) \sim$$

Zaměníme pořadí řádků. Druhý řádek posuneme na poslední místo, třetí řádek bude druhý a poslední řádek upravíme:

$$\sim \left(\begin{array}{cccc|c} 1 & -2 & 2 & 1 & 0 \\ 0 & 2 & 2 & -1 & 0 \\ 0 & -6 & -6 & 3 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 2 & 0 \end{array} \right) \begin{array}{l} \cdot (3) \\ \downarrow \end{array} \sim \left(\begin{array}{cccc|c} 1 & -2 & 2 & 1 & 0 \\ 0 & 2 & 2 & -1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 2 & 0 \end{array} \right) \sim \left(\begin{array}{cccc|c} 1 & -2 & 2 & 1 & 0 \\ 0 & 2 & 2 & -1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 2 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 2 & 0 \end{array} \right).$$

Poznámka: Řádek, jehož všechny prvky jsou nulové, jsme vynechali. Pokud bychom si závislosti druhého a třetího řádku povšimli, mohli jsme jeden z nich vyškrtnout hned a k získání stupňové matice stačilo upravit pořadí řádků.

Rozbor řešení: $h(\mathbf{A}) = 3 = h(\mathbf{A}_R)$, $n = 4$. Soustava má řešení a protože $h < n$, má jich nekonečně mnoho.

Řešení budou záviset na $n - h = 1$ parametru.

Dopočítávat začneme od poslední rovnice: $x_3 + 2x_4 = 0$.

Zde jsou 2 neznámé a jen jednu z nich můžeme explicitně vyjádřit. Ta druhá musí být parametrem. Zvolíme-li za parametr x_4 , potom $x_3 = -2x_4$.

Další rovnice $2x_2 + 2x_3 - x_4 = 0 \Rightarrow 2x_2 = -2x_3 + x_4$

$$2x_2 = -2(-2x_4) + x_4$$

$$2x_2 = 5x_4$$

$$x_2 = \frac{5}{2}x_4.$$

Z první rovnice pak: $x_1 - 2x_2 + 2x_3 + x_4 = 0$

$$x_1 = 2x_2 - 2x_3 - x_4$$

$$x_1 = 2 \cdot \frac{5}{2} x_4 - 2(-2x_4) - x_4$$

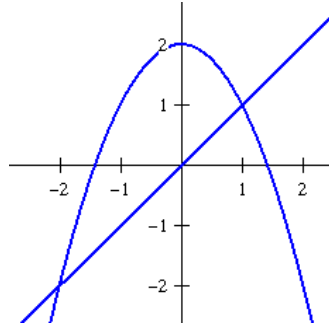
$$x_1 = 8x_4.$$

Řešením soustavy je $\vec{x} = \left(8x_4, \frac{5}{2}x_4, -2x_4, x_4 \right)$, kde $x_4 \in \mathbf{R}$.

2) Integrální počet (integrace substitucí, per partes, plocha, objem)

Př.: Určete obsah obrazce ohraničeného křivkami $y = -x^2 + 2$, $y = x$.

Řešení: Nakreslíme grafy obou funkcí

Obsah obrazce vypočítáme pomocí vzorce $P = \int_a^b [f(x) - g(x)] dx$, kde funkce $f(x) = -x^2 + 2$, $g(x) = x$.

Meze určitého integrálu (jako první souřadnice průsečíků obou křivek) určíme řešením soustavy:

$$\left. \begin{array}{l} y = -x^2 + 2 \\ y = x \end{array} \right\} \Leftrightarrow -x^2 + 2 = x \Leftrightarrow x^2 + x - 2 = 0 \Leftrightarrow x_1 = 1, x_2 = -2$$

Tedy $P = \int_{-2}^1 -x^2 + 2 - x dx$ a pak integrujeme pomocí vzorce č. 1 a 2.

3) Extrém, monotónnost, konvexita, konkávita, inflexní body RLF nebo průběh polynomu

Př.: Vyšetřete monotónnost funkce (tj. určete intervaly růstu a klesání funkce) a lokální extrémy funkce

$y = \frac{x^2}{x-1}$. (nebo vyšetření konvexity, konkávity a inflexních bodů s tím, že první derivace bude zadaná)

Řešení: a) $D(f) = \mathbf{R} \setminus \{1\}$.

Vypočítáme první derivaci funkce $g(x)$ a upravíme ji: $g'(x) = \frac{2x(x-1) - x^2}{(x-1)^2} = \frac{2x^2 - 2x - x^2}{(x-1)^2} = \frac{x^2 - 2x}{(x-1)^2}$.

Určíme nulové body první derivace: $\frac{x^2 - 2x}{(x-1)^2} = 0 \Leftrightarrow x(x-2) = 0$.

Jsou to body $x_1 = 0$, $x_2 = 2$.

Funkce $g(x)$ může měnit monotónnost také v bodě, v kterém derivace neexistuje. Je to bod $x_3 = 1$.

vyšetřování monotónnosti:

Vypočítáme znaménka derivace $f'(x)$ v jednotlivých intervalech, které jsou určeny získanými třemi body:

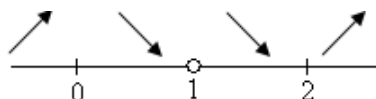
v intervalu $(-\infty, 0)$ zvolíme např. $x = -1$: $g'(-1) = \frac{(-1)^2 - 2(-1)}{(-1-1)^2} = \frac{1+2}{4} > 0$,

v intervalu $(0, 1)$ zvolíme $x = \frac{1}{2}$: $g'\left(\frac{1}{2}\right) = \frac{\frac{1}{4} - \frac{1}{2}}{\left(-\frac{1}{2}\right)^2} = \frac{-}{+} < 0$,

v intervalu $(1, 2)$ zvolíme $x = \frac{3}{2}$: $g'\left(\frac{3}{2}\right) = \frac{\frac{9}{4} - 3}{\left(\frac{1}{2}\right)^2} = \frac{-}{+} < 0$,

v intervalu $(2, \infty)$ zvolíme $x = 3$: $g'(3) = \frac{9 - 6}{2^2} = \frac{+}{+} > 0$.

Funkce $g(x)$ je rostoucí v intervalech $(-\infty, 0)$ a $(2, +\infty)$, klesající v intervalech $(0, 1)$ a $(1, 2)$.

Tedy v bodě 0 je lokální maximum a v bodě 2 je lokální minimum.

Př.: Vyšetřete intervaly monotónnosti a lokální extrémů funkce $y = \frac{x}{x^2 + 1}$.

$$y' = \frac{(x^2 + 1) - x \cdot 2x}{(x^2 + 1)^2} = \frac{x^2 + 1 - 2x^2}{(x^2 + 1)^2} = \frac{-x^2 + 1}{(x^2 + 1)^2}$$

a) $y' = 0$

$$-x^2 + 1 = 0$$

$$-x^2 = -1$$

$$x^2 = 1$$

$$x = \pm 1$$

Stacionární body

$$S_1 \left[1; \frac{1}{2} \right]$$

$$S_2 \left[-1; -\frac{1}{2} \right]$$

b) body, kde derivace neexistuje, funkce nemá

Pokud $y' > 0$ funkce je rostoucí, pokud $y' < 0$ funkce je klesající

Hodnoty x stacionárních bodů (konkrétně zde $x = +1, -1$) jsou klíčové, v těchto bodech se funkce může měnit

z rostoucí na klesající a naopak (funkce nemá žádné body, ve kterých první derivace neexistuje. Pokud by takové byly, museli bychom je vzít pro vyšetřování monotónnosti v úvahu)

zvolíme $x = -2$; potom $y'(-2) = -3/25 \rightarrow$ funkce je v intervalu $(-\infty; -1)$ klesající

zvolíme $x = 0$; potom $y'(0) = 1 \rightarrow$ funkce je v intervalu $(-1; 1)$ rostoucí

zvolíme $x = 2$; potom $y'(-2) = -3/25 \rightarrow$ funkce je v intervalu $(1; \infty)$ klesající

Na základě růstu a klesání určíme extrémů (v bodě $x = -1$ je lokální minimum, v $x = 1$ je lokální maximum).

4) Numerické metody (aproximace funkce)

Př.: Metodou nejmenších čtverců proložte přímkou danými body $(-1;-5), (0;-4), (2;-1), (5;2), (7;6), (9;13)$ a načrtněte obrázek.

x_i	y_i	$x_i y_i$	$(x_i)^2$
-1	-5	5	1
0	-4	0	0
2	-1	-2	4
5	2	10	25
7	6	42	49
9	13	117	81
$\sum_{i=1}^6 x_i = 22$	$\sum_{i=1}^6 y_i = 11$	$\sum_{i=1}^6 x_i y_i = 172$	$\sum_{i=1}^6 (x_i)^2 = 160$

Koeficienty a, b přímky $y = ax + b$ určíme řešením soustavy:

$$a \sum_{i=1}^6 (x_i)^2 + b \sum_{i=1}^6 x_i = \sum_{i=1}^6 x_i y_i \quad 160a + 22b = 172$$

$$a \sum_{i=1}^6 x_i + b \cdot 6 = \sum_{i=1}^6 y_i \quad \text{Tedy } 22a + 6b = 11 \quad \text{z druhé rovnice} \Rightarrow b = \frac{11 - 22a}{6}, \text{ dosazením do první je}$$

$$160a + 22 \frac{11 - 22a}{6} = 172, \text{ tedy } a = \frac{395}{238} \cong 1,66 \quad \text{a dosazením do druhé rovnice } b = \frac{11 - 22 \frac{395}{238}}{6} \cong -4,25$$

Tedy přímka má tvar:

$$y = 1,66x - 4,25 \quad \text{Navíc je třeba nakreslit obrázek (viz přednáška a cvičení).}$$

Př.: Napište Lagrangeův interpolační polynom procházející danými body

x	3	5	6
y	-1	2	7

Řešení: Lagrangeův polynom má tvar: $L_2(x) = f(x_0)l_0(x) + f(x_1)l_1(x) + f(x_2)l_2(x)$,

kde $l_k(x) = \frac{(x-x_0)(x-x_1)\dots(x-x_n)}{(x_k-x_0)(x_k-x_1)\dots(x_k-x_n)}$, přičemž v čitateli je vynechán výraz $(x-x_k)$ a ve jmenovateli výraz

(x_k-x_k) .

$$l_0(x) = \frac{(x-5)(x-6)}{(3-5)(3-6)} = \frac{x^2 - 11x + 30}{6}$$

$$l_1(x) = \frac{(x-3)(x-6)}{(5-3)(5-6)} = \frac{x^2 - 9x + 18}{-2}$$

$$l_2(x) = \frac{(x-3)(x-5)}{(6-3)(6-5)} = \frac{x^2 - 8x + 15}{3}$$

$$L_2(x) = -1 \frac{x^2 - 11x + 30}{6} + 2 \frac{x^2 - 9x + 18}{-2} + 7 \frac{x^2 - 8x + 15}{3} = \frac{7x^2 - 47x + 72}{6}$$